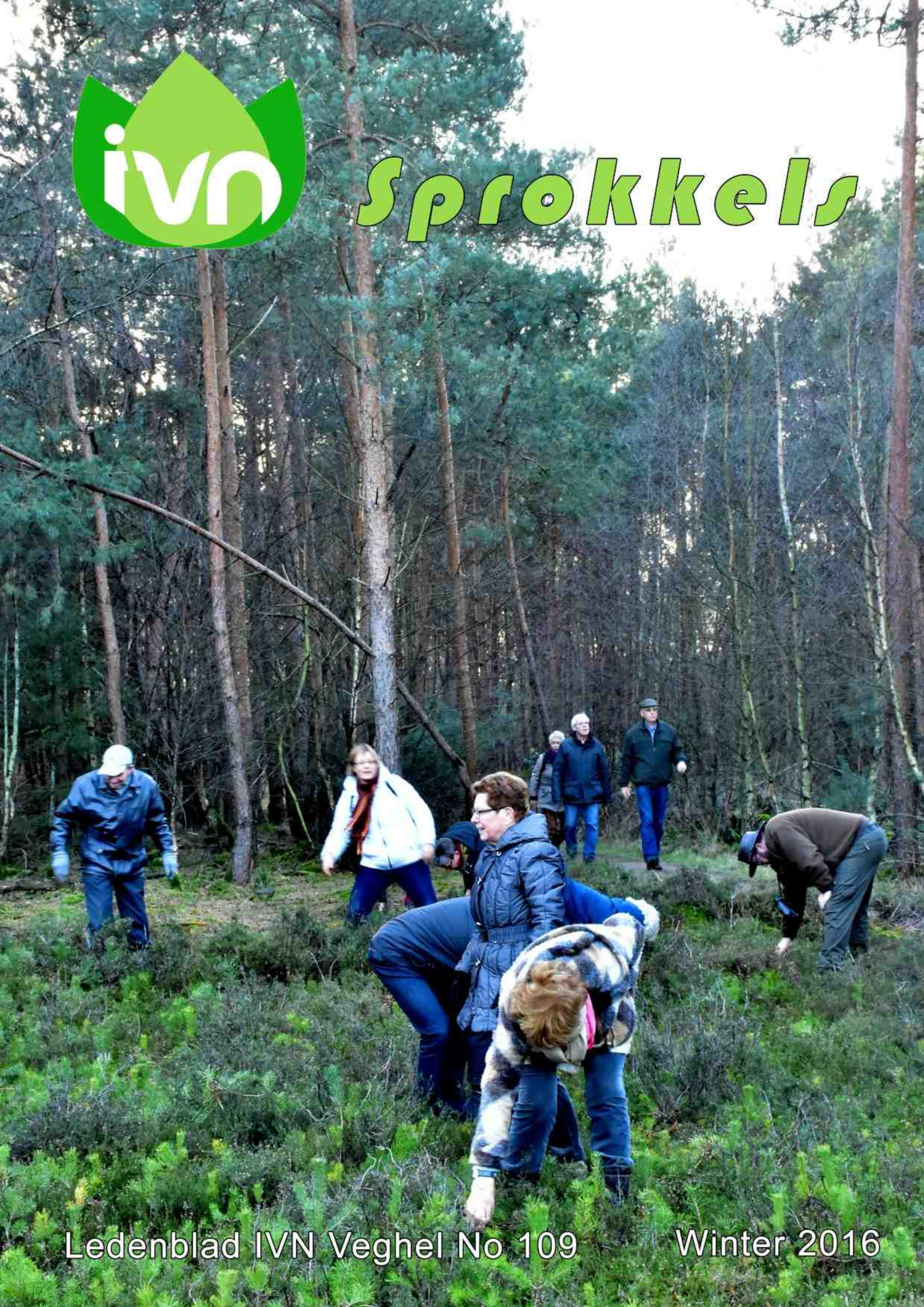

Sprokkels

INHOUD

Van het bestuur	3
Van het secretariaat	3
Aapje, aapje, olifant	4 t/m 5
Nieuwjaarswandeling	6
Fotoimpressie Sprokkelavond	7
Cursus grassen	8
Duurzaam Doen	8
Gezocht	9
Sterrenwacht Halley	9
Het Jaar van de Kievit	9
Jaaroverzicht 2015	10 t/m 16
Deelprogramma	13
Geerbosdagboek	17 t/m 20
Hauwen, hauwkes	21 t/m 22
Wat is het IVN	23

Lekker vuil na knotten en ruimen in de modder aan de Aa. Foto: Fer Kalis

Kaft: Vliegrentrekken tijdens de nieuwjaarswandeling.

Van de redactie

De nieuwjaarswandeling, met na afloop glühwein, begint een traditie te worden en de opkomst was groter dan ooit. Mede te danken aan het (te) warme weer. Ook een traditie is de jaarlijkse jaarvergadering. Alle IVN-leden worden uitgenodigd om hun zegje te komen doen. Het jaaroverzicht is in de Sprokkels ingevoegd. In ons ledenblad is ook iedereen vrij om zijn verhaal te doen. Zo krijgen we een gevarieerde Sprokkels met allerlei wetenswaardigheden. Dat is ook deze keer weer gelukt.

Suzanne

Bestuur en redactie

Locatie

IVN verenigingslokaal
De Buitendonk 3, 5467 DE Veghel

Bestuur

Voorzitter:

Fer Kalis
Marterweide 7,5467 LK Veghel
Telefoon.....(0413) 34 13 48

Secretaris:

Karin Koppen
Antoniusstraat 11,5469 EV Keldonk
Telefoon.....(0413) 21 02 16
secretariaat@ivn-veghel.nl

Penningmeester:

Henk van Helmond
Lavendellaar 345467BE Veghel
Telefoon(0413) 367476...06-515 534 30
Penningmeester@ivn-veghel.nl
rekeningnummer: NL09INGB 0004 1542 71

Lid:

Marianne van Zeeventer
Roekdonk 2.....5467 DP Veghel
Telefoon(0413) 78 52 07

Webmaster: Geert van de Wiel

webmaster@ivn-veghel.nl
website www.ivn-veghel.nl

Redactie Sprokkels:

Maria Kordewinders-van den Tillaar
Geluckweg 45469 NA Boerdonk
Telefoon(0492) 46 33 83

Suzanne van Zutven

Peter van Beurden

Heiveld 65464 VT Veghel
Telefoon(0413) 36 57 12

Toasten op een gezond en natuurrijk nieuwjaar. Foto: Peter Otte

Van het bestuur

De nieuwjaarswandeling in het Hurkske was dit jaar ook weer druk bezocht. Veel leden waren blijikbaar toe aan een lekkere wandeling en natuurlijk ook om elkaar 'het beste te wensen, voor het komende jaar'. Wandelen, daar hadden de meesten nog wel op gerekend maar het was toch een verrassing die Karin en Ton als gidsen nog voor de groep in petto hadden. Tijdens de wandeling kwamen we langs een van de poelen die was aangelegd voor de knoflookpad. De omgeving van de poel dreigt nu overwoekerd te worden door 'vliegdenner'. Iedereen kreeg de opdracht om minstens 3 boompjes te trekken. Dit lukte de meesten wel, sommigen kregen er lol in en bleven enthousiast nog even een paar extra boompjes trekken. Desondanks bleven er nog voldoende over om een Natuurwerkdag te organiseren voor het verwijderen van boomopslag. Na al dat bomen-trekken, smaakte de glühwein van Lidou extra lekker. Al met al een goed begin van het nieuwe jaar.

Dat goede begin zullen we nodig hebben om het jaar te laten slagen. Verschillende werkgroepen zijn al van start gegaan in het nieuwe jaar. De knotploeg heeft de wilgen in de Roost al weer een knipbeurt gegeven. Hier bleek dat het harde werken van de vorige jaren toch wel wat opgeleverd heeft. Toen we hier voor het eerst begonnen, hadden we nagenoeg het hele knotseizoen nodig om de bomen te knotten, zover waren ze uitgegroeid. Nu het allemaal beter onder controle is, gaat het ook een stuk sneller.

Ook dit jaar willen we weer veel mensen in contact brengen met de natuur om ons heen. Dat vraagt om goed opgeleide gidsen die enthousiast een gedegen verhaal kunnen vertellen. Die bijscholing van de gidsen pakken we inmiddels samen met andere IVN-afdelingen uit Noordoost-Brabant aan. Er is veel belangstelling van de gidsen. Het wordt een uitdaging om de belangstelling op peil te houden. Er zijn al berichten van andere afdelingen die wandelingen georganiseerd hebben voor vluchtelingen uit een AZC. Misschien ook iets om op te pakken als er ook in Veghel een AZC wordt opgezet. Lijkt me een mooie uitdaging voor het nieuwe jaar.

Namens het bestuur,
Fer Kalis, voorzitter

Op 28 december nog op zoek naar bloeiende planten. Foto: T. Hermans

Maria Kordewinders ontvangt de pet van oppernatuurdagwerker.

Van het secretariaat

Opzegging van Corrie Hoevenaars, en Corrie geeft ons het volgende mee: "Langs deze weg wil ik ook iedereen bedanken, die heeft bijgedragen tot uitbreiding van mijn kennis over de natuur. Ik heb enorm veel geleerd bij IVN en ik heb er ook enorm van genoten."

En een opzegging van Jos van de Boom.

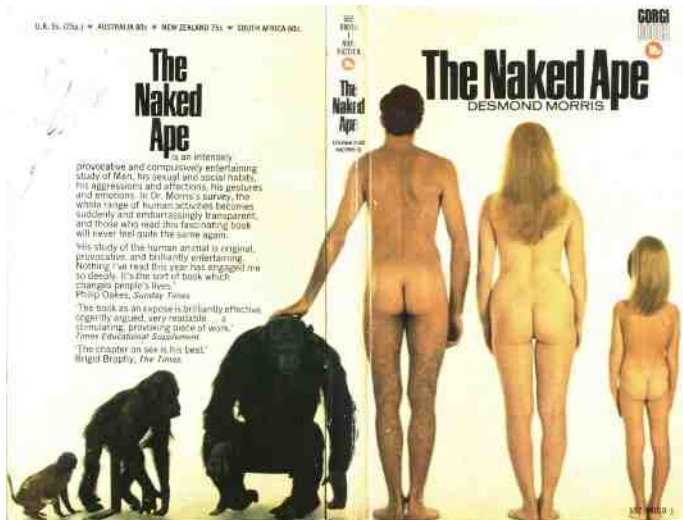
Wim de Vrij woont al jaren in Sint-Oedenrode en is al jaren lid van onze afdeling maar wordt nu voorzitter van IVN Rooi en heeft zich begrijpelijkerwijs overgeschreven naar deze gemeente!

Nieuwe leden:

Lotte en Leo Ballering (dochter en vader) uit Veghel.
Monique Bechtold uit Veghel.

Nieuw e-mail adres van Matty Meij: meijmatty@gmail.com
Bijgevoegd in de SPROKKELS is de uitnodiging voor de ledenvergadering op dinsdag 10 maart; ik hoop jullie dan te treffen.

Karin Koppen

Aapje, aapje, olifant

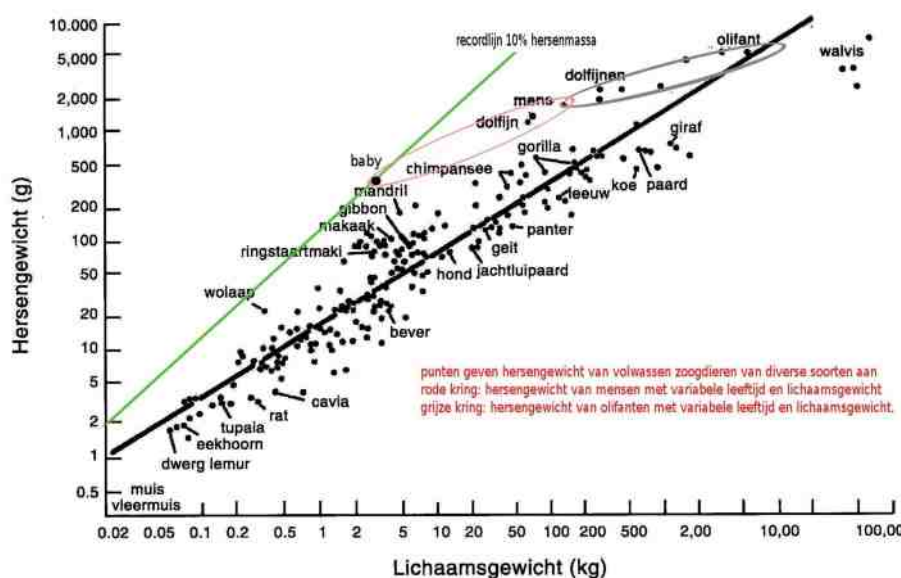
Desmond Morris kon zijn Naked Ape niet inpassen in zijn vier groepen van onbehaarde zoogdieren, zwemmers, vliegers, gravers en reuzen, zodat sinds 1967 voor de onbehaarde menselijke huid alleen een ad-hoc verklaring beschikbaar is. Ad-hoc betekent zo veel als bij gebrek aan iets beters en zonder degelijke wetenschappelijke basis. Een onbehaarde huid zou nut hebben bij de jacht overdag op de hete savanne, omdat afvoer van warmte door transpiratie het uithoudingsvermogen zou vergroten. Dat is geen algemeen biologisch principe. Noch sprinters als de cheeta noch achtervolgers als de wilde honden hebben een onbehaarde huid. Het voordeel bij de jacht is dus toch een exclusief menselijk voordeel, dat voor andere jagers teveel nadelen met zich meebrengt. Vreemd aan de jachthypothese van Morris is ook dat in de verschillende fasen van het menselijke bestaan de volwassen man zich het meest in de hitte moet inspannen, terwijl een zuigeling dan slaapt. Toch is de mate van beharing precies omgekeerd, volwassen mannen zijn veel meer behaard dan baby's.

Morris heeft te snel de conclusie getrokken dat mensen met een naakte huid uniek zijn binnen de groep van landzoogdieren omdat ze buiten zijn vier groepen vallen. De twee andere uitzonderingen zijn pas geboren Afrikaanse en Indische olifanten. Die zijn ook niet aangepast aan zwem-

men, vliegen en graven, maar kunnen evenmin tot de reuzen gerekend worden. Met een lichaamsgewicht van 100 kilo zijn ze vergelijkbaar met volwassen mensen. En ze hebben ook niet alleen een onbehaarde huid, maar ook een met mensen vergelijkbare hersenmassa. Volwassen mensen hebben 1200-1300 gram hersens, jonge olifanten beginnen met bijna 1500 gram. Als men een grafiek tekent van lichaamsgewicht en hersengewicht voor alle bekende landzoogdieren, jong en oud, dan komen mensen overall beneden de 100 kilo aan de top, boven de 100 kilo zijn dat de olifanten. Het kan haast geen toeval zijn dat langs de bovenrand van de grafiek beharing kennelijk overbodig was, mensen, dolfinen, olifanten, walvissen. Dat geldt bij landdieren overigens alleen voor de tropen, want als we ook naar uitgestorven dieren kijken dan waren mammoeten uit koele klimaatzones wel degelijk behaard. Maar de conclusie dat veel hersens in de tropen beharing overbodig lijken te maken is toch wel aannemelijk.

Met inspanning en warmte kwijtraken via overmatige transpiratie heeft dat verband tussen mens en olifant niets te maken. Terwijl de menselijke huid rijkelijk voorzien is van transpiratieklieren zijn olifanten juist heel erg gespecialiseerd op zuinig omspringen met lichaamsvocht. Alleen in de huidplooien zitten wat transpiratieklieren. Ze hebben enorme oren en veel afhangende plooien in hun vel, zodat ze warmte kwijt kunnen zonder water te laten verdampen. Ze lijken daarmee echte dikhuiden, dus totaal anders dan onbehaarde mensen.

Maar dat is toch niet alles, want juist met betrekking tot dat besparen van vocht heeft die onbehaarde huid bij mensen dezelfde functie als bij olifanten. Dat telt vooral tijdens slaap, dus niet bij actieve inspanning, en niet bij volwassenen maar vooral bij zuigelingen. Het lichaam van een baby produceert per kilo tweemaal meer warmte dan een volwassen mens, de helft van zijn lichaamswarmte komt uit zijn hersenen, die een tiende deel van zijn hele lichaam vormen. Een baby van 3,5 kilo heeft 350 gram hersenen. Hersenweefsel verbruikt veel energie en produceert daardoor ook veel warmte. Op het gebied van energieverbruik en warmteproductie is de menselijke zuigeling houder van een wereldrecord onder de zoogdieren. Tijdens koele perioden heeft hij het daarom niet gauw te koud en tijdens warme perioden moet hij veel warmte kwijt. Als zijn lichaam behaard zou zijn, zou dat vocht vragen, dat door

Uit: Uytings, Swaab en Hofman, Hersenen in wording

verdampen warmte afvoert. Maar zonder beharing hoeft hij minder vocht te verspillen. In dat opzicht is hij op dezelfde wijze aangepast aan een tropisch klimaat als een olifant. Dat is iets dat Desmond Morris niet zag en dat ook sinds 1967 nog nooit door andere biologen opgemerkt werd. De enorme hersenmassa van de moderne mens is vooral bij de geboorte een specifiek probleem dat geen ander zoogdier kent. Maar bij een volwassen man van ca. 84 kilo met 1375 gram hersenen zijn de problemen wel goed vergelijkbaar met die van een jonge olifant van ca. 100 kilo met 1500 gram hersenen.

Dit inzicht in de functie van hersenen als warmtebron past ook prima bij het feit dat jonge zoogdieren altijd bij hun geboorte veel meer hersenmassa in verhouding tot hun lichaamsmassa hebben dan als ze volwassen zijn. Een klein lichaam heeft naar verhouding veel oppervlak waar het warmte kwijt raakt, hersenen verbruiken veel energie en leveren veel warmte. Het jonge zoogdier kan veel leren en blijft op temperatuur door extra hersenen. Dat zijn twee vliegen in een evolutionaire stap!

Bij het opgroeien van de baby wordt de verhouding tussen hersenen en de rest van het lichaam al gauw anders. Een baby begint soms helemaal kaal, maar een kleuter heeft al gauw een flinke bos haar. In de puberteit stopt de hersengroei, het lichaam wordt dan nog meer behaard, vooral op armen en benen. Bij mannen is dat nog duidelijker dan bij vrouwen. Dat heeft niets met inspannen bij de jacht te maken maar meer met in de nacht tijdens slaap je lichaamstemperatuur op peil houden. Vrouwen hebben genoeg aan 1200 gram hersenen en zijn daarmee net zo intelligent als mannen met 1300 gram hersenen maar ze hebben dan ook in bed eerder koude voeten dan mannen. Maar vrouwen hebben als ze zwanger zijn de hersenen van het groeiende kind als bijverwarming. En als ze niet zwanger zijn heeft hun lichaam een extra energiereserve en misschien ook een beetje extra isolatie in de vorm van onderhuids vetweefsel dat gezonde mannen missen. Als we moderne mensen zien als wezens die met een onbehaarde huid aangepast zijn aan het leven in een tropisch milieu met een veel warmteproducerende hersenmassa

De jager bejaagd, de cheeta gaat er met zijn kleding vandoor.

lijken dat allemaal begrijpelijke evolutionaire ontwikkelingen.

Dat we vervolgens met dat veel te grote overschot aan intelligentie de rest van de wereld zijn gaan bewonen, danken we aan de uitvinding van kleding. Bij het zoeken naar een plaatje van de Naked Ape van Morris op jacht vond ik op het internet een mooi voorbeeld ervan. Op een Afrikaanse steppe met zebra's rent zo'n naakte aap achter een cheeta

aan die zijn broek weggepakt heeft. De moraal van dit naturalistische beeld is dat mensen toch meer uithoudingsvermogen hebben dan de snelste sprinter op aarde. Maar als het niet om een cheeta maar om een groep Afrikaanse wilde honden zou gaan, zou hem dat toch echt niet helpen. Bovendien heeft hij zijn sokken en sneakers aangehouden als bescherming tegen die gemene Afrikaanse doringboom-pjes.

Intelligentie is echt het unieke verkoopargument bij de menselijke evolutie. Maar zijn naakte huid dient daarbij om hem rustig te laten slapen, dankzij het kacheltje in zijn hoofd. Vreemd dat de wetenschap al bijna een halve eeuw lang dat antwoord op het probleem van Morris niet ontdekte. Maar ja, dat geeft mij de ruimte om dit verhaaltje te schrijven. Ik ben geen bioloog, maar een biotechnoloog en dan denk je toch ook anders over de technische aspecten van de evolutie. Dat kwam zo:

De bijzondere samenstelling van moedermelk, erg laag in bouwstoffen maar wel relatief rijk aan energie en aan water is volgens mij ook weer een afspiegeling van de behoeften van de recordhouder hersenmassa onder de zoogdieren, Homo sapiens junior. Tel de calorieën van melksuiker en melkvet samen en deel door het eiwitgehalte. Bij moedermelk wordt dat getal hoger dan bij elk ander zoogdier. Moedermelk is rijker aan energie dan de vette melk van zeehonden, maar die hebben geen water nodig voor de koeling. Een deel van mijn werk was ooit die evolutionaire truc zo goed mogelijk na te apen in babyvoeding. De Chinezen schijnen gehumaniseerde moedermelkimitaties tegenwoordig bijzonder te waarderen. Zoiets geeft je toch wel voldoening, ook al blijft het originele product nog altijd het best en het mooist verpakt.

Frank Lippe,
ex-octrooieskundige van DMV-Campina Veghel

Ook wij hebben geen enkel probleem met de verpakking.

Nieuwjaarswandeling

Het is een goede traditie, de nieuwjaarswandeling van IVN-Veghel. Een evenement wat goed ligt bij de leden, getuige de bijna 40 leden, die acte de présence gaven in het Hurkse op zondagmiddag 10 januari.

Geen traditionele receptie met veel drank en hapjes. Nee, stoere kleding, de wandelschoenen aan en de natuur in. Fer nam even het woord om iedereen een goed 2016 toe te wensen, iedereen wenste elkaar het beste en hup...het bospad op. Karin en Ton loodsten ons door het bos en lieten ons tot nut van het algemeen wat dennenstekjes uit de grond trekken. De heide vaart er wel bij, maar het werkje

was nog lang niet af. Maar iedereen weet wat ie kan doen met familie en vrienden.

De ontspannen wandeling werd afgesloten met de 'Lidou--verrassing', een lampionnetjes-plek in het bos met glühwein en wat knabbeltjes. Het kan niet mooier met de immer enthousiaste Lidou in het middelpunt en een proost met alle IVN-ers.

Na enkele uren ging iedereen voldaan en met een goed IVN-gevoel huiswaarts na Mia Rooijmans nog een goede knie-operatie toegewenst te hebben.

Peter Otte en Mia Rooijmans hebben deze leuke middag op de gevoelige plaat vastgelegd.

U allen een gelukkig nieuwjaar en alle goeds toegewenst!

Pieter van den Berk

Een fotoimpressie van de geslaagde Sprokkelavond

februari 2016

Cursus grassen

IVN-cursus grassen en schijngrassen

Bent u geïnteresseerd in planten maar loopt u tijdens een wandeling de grassen voorbij? Weet u best wel iets van opvallende bloemen maar heeft u zich nog nooit echt goed verdiept in de kleine bloemen van grassen? Dan bent u de geschikte deelnemer voor de cursus grassen en schijngrassen die IVN Veghel in het voorjaar van 2016 organiseert. De cursus wordt gegeven door Ton Hermans en bestaat uit twee theorieavonden en twee excursies in mei en juni. Op een theorieavond verdiept u zich in het onderwerp en leert u aan de hand van vooral de bloeiwijzen te determineren. Hierbij gebruiken we de tabellen van de Heukels' flora. Tijdens de excursies gaan we kijken welke grasachtigen er buiten zoal te vinden zijn.

U kunt zich opgeven bij: secretariaat@IVN-Veghel; aanmelden vóór 15 mei. Maximaal aantal deelnemers is 20.

Ton Hermans

Weten welk gras, waag u aan de grassencursus. Foto: Ton Hermans

Duurzaam Doen

Warme Truiendag

In zuidelijke landen hebben huizen geen verwarming; dat is niet nodig omdat het er 's winters nog best uit te houden is. Wordt het onverhoopt toch wat kouder dan gaat er gewoon een extra trui aan! Nu zijn de winters in Nederland tot nog toe wel zo dat een verwarming in huis erg geriefelijk is, maar... we kunnen ook de thermostaat lager zetten en een extra trui aandoen zoals onze zuiderburen! Er is zelfs een dag aan gewijd: Warme Truiendag (www.warmetruiendag.nl), dit jaar op 6 februari. Motto is 'de groenste energie is de energie die je niet gebruikt' en daar is niets tegenin te brengen! En doelstelling o.a.: 'met elke graad dat je de thermostaat lager zet bespaar je 6% energie en dus 6% CO2' maar dat zal ook wel afhankelijk zijn van type verwarmingsketel! Behalve door de thermostaat wat lager te zetten kan je ook energie en milieu besparen door een uur voordat je gaat slapen de thermostaat laag te draaien en ook als je overdag weggaat.

Nu moet je wel (als je doel is om duurzaam bezig te zijn) NIET een nieuwe trui kopen maar in je klerenkast duiken en daar een warme trui zoeken. Wol is, omdat het afkomstig is van herkauwers, niet zo milieuvriendelijk. En dat heeft te maken met het methaangas die herkauwers produceren en methaangas is een van de boosdoeners van de klimaatverandering. Bovendien wordt er bij de productie van wol veel water en bestrijdingsmiddelen gebruikt. Wol scoort, samen met zijde, slecht op de duurzaamheidstest voor kleding.

In Amerika hebben ze ook een dag waarop ze de trui eren: derde vrijdag van december is de 'Ugly Christmas Sweater Day' en mag je de hele dag lopen in een kersttrui! Bijkomend voordeel is natuurlijk dat je energie bespaart...

Karin Koppen

Gezocht!

Schrijvers/schrijfsters gezocht

De redactie van de MooiVeghel-Krant biedt ons aan om met een zekere regelmaat -ongeveer 1 x per maand- een artikelje te plaatsen over een onderwerp dat met natuur/IVN te maken heeft. Nu vindt het bestuur dat een heel mooi aanbod en wil daar graag gebruik van maken. De redactie van de MooiVeghel-Krant vindt het ook leuk om personen te interviewen. In oktober stond er een interview met Fia in de krant. Dus, als je een activiteit voor het IVN organiseert en het prima vindt om geïnterviewd te worden, laat het mij dan weten, ik geef het door aan de krant. Maar vooral...als je een kort stukje van ongeveer 300 woorden over een natuuronderwerp wilt schrijven, zijn wij daar erg blij mee. Zo blijft IVN in de publiciteit.

Heel graag reacties naar e-mailadres:

marianne.vanzeeventer@onsbrabantnet.nl

Marianne van Zeeventer

Sterrenwacht Halley

Er is op vrijdag 8 april van 20.00 tot 22.00 uur een bezoek gepland naar Sterrenwacht Halley, Halleyweg 1, Vinkel-Heesch. Ieder die zin en tijd heeft om mee te gaan, kan zich uiterlijk tot 25 maart opgeven zodat er voldoende tijd is om vrijwilligers te regelen voor de demonstratie en rondleiding. De kosten bedragen 5,00 per persoon. Aanmelden kan via het secretariaat IVN Veghel; secretariaat@ivn-veghe.nl.

Men vertrekt om 19.30 uur vanaf Stadhuisplein Veghel en is een half uur na afloop weer terug op het plein.

Algemeen programma

Er is een voordracht in het auditorium over allerlei hemelverschijnselen zoals meteoren (vallende sterren), zons- en maansverduistering en andere sterrenkundige onderwerpen. Ook is er een permanente tentoonstelling met o.a. grote informatieve posters met schitterende foto's. In het planetarium (4 m koepel) worden driedimensionale voorstellingen gegeven over allerlei hemelverschijnselen. Een bezoek aan het ISS ruimtestation en een reis tussen de planeten hoort bij de 3D show. Echt uniek en heel bijzonder!

Als extra opmerking: in deze ruimte kunnen maar 17 volwassenen per keer dit programma volgen. Halley wil dit programma maximaal drie keer draaien, dus kunnen er maximaal 50 mensen komen. Ook wordt er een uitleg gegeven in de grote koepel/groot dakterras. Ze wisselen het bezoek aan het planetarium en de grote koepel met elkaar af. Zodat iedereen uitleg krijgt en niet op elkaar hoeft te wachten.

Er is een pauze waar je gratis koffie/thee/frisdrank krijgt. Het totale programma duurt twee uur en met een eventuele uitloop van een half uur: dit i.v.m. als de hemel helder is om goed naar de sterren/sterrenbeelden/planeten te kunnen kijken.

Jacinta Zijlstra

Jaar van de Kievit

In 2016 staat de kievit in de belangstelling. Deze bekende weidevogel is te herkennen aan zijn gracieuze kuifje op zijn hoofd en roept zijn eigen naam. Het is een forse weidevogel die een donker bovenkleed met een mooie metaalglans heeft. In de paartijd kun je mannetjes zien die acrobatische capriolen uithalen in de lucht. Hierbij zijn afwisselend deze donkere bovenvleugels en lichte ondervleugels te zien wat een flikkerend effect geeft. Kieviten broeden vroeg in het voorjaar. Hun nest is nauwelijks zichtbaar en bestaat uit een ondiep kommetje van gras in een graspol. Hierin leggen ze vier eieren die na 26 à 28 dagen uitkomen. Als gevolg van de warmere voorjaren vindt de leg steeds eerder plaats. Bij gevaar veinst een kievit een gebroken vleugel en probeert zo een naderend roofdier weg te lokken bij het nest. Weidevogelbeschermers zoeken in het veld naar broedsels en markeren ze zodat boeren de nesten kunnen ontzien tijdens het maaien. In Friesland is inmiddels de oude traditie van het rapen van kievitseieren door de Europese Unie verboden. Het eerste kievitse, dat symbool staat voor het begin van het nieuwe voorjaar, werd aangeboden aan de commissaris van de Koning(in). Op de bodem zoekt de kievit naar wormen en insecten. Bij strenge vorst in noordelijke delen van Europa verplaatsen kieviten zich ongeveer met de vorstgrens mee, om toch voldoende voedsel te kunnen blijven vinden. Het merendeel van de kieviten overwintert in Zuidwest-Europa.

De weidevogelpopulatie gaat in ons land snel achteruit. Oorzaken hiervan zijn de steeds intensievere landbouw, de lage waterstand, predatie en verstedelijking. De kievit is nog niet bedreigd maar het aantal broedende kieviten neemt vanaf halverwege jaren negentig in snel tempo af. Daarom is door Sovon en Vogelbescherming Nederland 2016 uitgeroepen tot het Jaar van de Kievit. In dit jaar willen ze extra veel onderzoek doen naar de overlevingskansen van kuikens omdat er sterke aanwijzingen zijn dat steeds te weinig kieviten hun eerste weken doorkomen.

Daarbij wordt in het onderzoek onderscheid gemaakt tussen kieviten die op bouw- of grasland broeden. Bovendien wordt er gekeken naar het effect van bepaalde maatregelen op de overlevingskansen zoals (kruiden)randenbeheer. Bij de analyse worden daarnaast nieuwe en historische gegevens over het broedsucces betrokken. Ook worden verspreid over het land jonge vogels geringd en gevolgd. De kennis die daarmee opgedaan wordt, is onmisbaar bij het treffen van de juiste maatregelen om de kievit weer een kans te bieden.

De kievit is een vogel die icoon is voor ons Nederlandse landschap. Misschien was dat de reden dat op het laatste duizend- guldenbriefje een versje te lezen was van de hand van Koos van Zomeren. Deze auteur schrijft al ruim dertig jaar romans, gedichten en columns waarbij de natuur een belangrijk thema is.

Daar komt een vogel aan
met rafelige vleugels
diepe slagen zwart op wit.
Hij duikt en dartelt
laat zijn maffe kuifje zien
slijpt zijn stem en roept
zichzelf tot kievit uit.

Suzanne

Jaaroverzicht 2015

Leden

Afgelopen jaar zijn we begonnen met 110 (huisgenoot)leden en 17 donateurs. In de loop van het jaar hebben negen leden opgezegd en hebben we zes nieuwe leden mogen verwelkomen. Een donateur heeft zijn financiële steun beëindigd. Dus eindigt het jaar met 107 (huisgenoot)leden en 16 donateurs.

Bestuur

Het voordeel van het hebben van een bestuur dat al (veel te) lang in dezelfde samenstelling werkt is dat vergaderingen en alles wat er verder bij komt kijken zeer geroutineerd verlopen, hetgeen ook zijn nadelige kanten heeft. Het was dan ook verheugend dat Matty Meij aangaf interesse te hebben in een bestuursfunctie en hij heeft vanaf maart meegedraaid.

Het bestuur heeft zes keer vergaderd; vaste agendapunten zijn o.a. het bespreken van de stukken van de Landelijke Raad (LR) en evalueren van de voorbije IVN-activiteiten. Er is vier keer een Regio Overleg geweest waarin IVN Bernheze, Oss, Uden en Veghel zijn vertegenwoordigd en waarbij een vast onderdeel is het formuleren van reacties op de (beleids)vragen van de LR. Regelmatig schuift ook een vertegenwoordiger van de LR aan bij het Regio Overleg. Vanuit het Regio Overleg gaat er een vertegenwoordiger naar de vergaderingen van de LR. Punten die aan de orde zijn geweest vanuit de LR zijn o.a. verdere samenwerking met KNNV en vorming van een breed 'natuurfrent', het beleidsstuk 'In Veilige Handen' waarbij kaders worden aangegeven hoe je met kwetsbare groepen moet omgaan, afschaffen van jubileumspeldjes en het voornemen om enkele vrijwilligersprijzen in het leven te roepen die jaarlijks uitgereikt gaan worden, opnemen van Veldwerk Nederland in de beroepsorganisatie IVN en dan zaken als begroting, jaarplan IVN enz. De plannen voor een fusie met de KNNV heeft veel stof doen opwaaien bij de diverse IVN-afdelingen en daarom is er in maart nog een apart overleg geweest met de voorzitters van de afdelingen over dit onderwerp. Uiteindelijk is besloten om niet te hard van stapel te lopen en een 'vederlichte natuurkoepel' te formeren.

Vanuit Sint-Oedenrode is er een uitnodiging gekomen om te kijken hoe de verschillende natuurverenigingen samen kunnen werken in de nieuwe Meijerijstad; door omstandigheden heeft het overleg in 2015 niet plaatsgevonden.

De gebruikers van de lokalen van de Bundersschool hebben afspraken gemaakt over vuilafvoer en het schoonhouden van de verschillende lokalen. IVN had graag gezien dat er professionele schoonmakers ingezet werden maar de andere partijen vonden dat te duur. Punt van zorg is dat er af en toe iets verdwijnt uit ons lokaal. Op een ander vlak is er ook contact geweest met andere gebruikers van ons lokaal: op ons voorstel om een ochtend iets over natuur te doen voor de Marokkaanse groep werd gretig ingegaan en heeft geresulteerd in een ochtend het een en ander vertellen over natuur en later in het jaar een buitenprogramma.

Met de gemeente is eenmaal wat langer overleg geweest over de mogelijkheid om in een afgebakend gebied landschapsbeheer te doen en de zorg is geuit dat de gemeente wel erg inzet op een 'gevarieerd' bos en uit het oog verliest dat ook bijvoorbeeld een fijnsparbos natuurkwaliteiten heeft. Daarnaast is er telefonisch overleg geweest over het beheer van 't Hurkske.

Jaarprogramma

Publieksactiviteiten:

Bijna maandelijks zijn er één of meer activiteiten voor publiek georganiseerd. Er was veel belangstelling voor de avond-vogelexcursie in Ham Havelt, de paddenstoelenwandelingen, Nacht van de Nacht en weinig belangstelling voor de excursie Bodemecologie en de traditionele vleermuizenwandeling tijdens de Nacht van de Vleermuis. Leuk is dat 'kersverse' natuurgidsen Fia Fiers en Monica Bouman erin slagen om veel publiek te trekken voor activiteiten in Eerde! De lezingen werden allemaal goed bezocht met alweer als 'topper' de lezing van Martien Helmig, dit keer over Europese Sterns.

Een ingelaste activiteit was de Stadsplantenwandeling in het kader van KennisMakers (een project van de bibliotheek), voorafgegaan door een korte presentatie in de bibliotheek. Opzet was om waardering te creëren voor de muurplanten bij het Lodewijkskerkje bij de gemeente en publiek en deze opzet is zeker geslaagd; er was ruime publieke belangstelling en wethouder Goijaarts heeft ook kennisgenomen van de bijzondere muurflora in Veghel!

Zoals elk jaar is er weer samengewerkt met de Natuurtuin: Stekjesmarkt, Kruidenmiddag en Oogstfeest. Een bijzondere samenwerking was tijdens de landelijke Slootjesdagen waar onze afdeling ook aan meedeelde: op de Natuurtuin werden bootjes geknutseld en te water gelaten en ook konden kinderen zich verdiepen in de diverse waterdiertjes die gevangen waren.

Ledenactiviteiten:

Vaste ledenactiviteiten zijn de Nieuwjaarswandeling, een Sprokkelavond (invulling voor én door leden) in februari en december, vier keer per jaar een Geerboswerkdag en Foto's voor de Vuist. Er is een excursie geweest naar D'n Hof van de Toekomst en naar de molen in Vorstenbosch. Vanuit het Regio Overleg was er een excursie georganiseerd naar Keent met uitleg over het Oeros-project. Enkele activiteiten zijn door omstandigheden niet doorgegaan.

P.R.

De aankondigingen van de publieksactiviteiten hebben in verschillende plaatselijke kranten gestaan. Een nieuwe krant, De MooiVeghelKrant, heeft gevraagd of IVN op regelmatige basis copij kan aanleveren. Daar proberen we aan te voldoen!

De IVN-activiteiten zijn ook te vinden op de website Uit in Veghel en op Facebook. Leden zijn via e-mail regelmatig op de hoogte gehouden van de dingen die komen gingen.

Website

De website wordt beheerd door webmaster Geert van de Wiel; Geert slaagt erin om de website up-to-date te houden door nieuwe informatie snel te plaatsen en actief mee te denken aan verbeteringen.

SPROKKELS

De redactie van het verenigingsblad SPROKKELS bestaat uit Peter van Beurden, Maria Kordewinders en Suzanne van Zutven en zij maken er een volwaardig blad van, natuurlijk ook dankzij de bijdragen van leden. De vaste groep bezorgers zorgt er viermaal per jaar voor dat SPROKKELS ook daadwerkelijk bij de leden terechtkomt. Een kleine groep leden heeft ervoor gekozen om het blad digitaal te ontvangen (en ontvangt daarmee dan ook een 100% kleurendi-tiel!).

Project Doornhoek: een keur van bloemen in de rand.

Schoolgidsen: Met volle overgave tijdens de Schoolgidsactiviteiten.

Slootjesdagen, wat vind je van dit exemplaar?

D'n Hof zijn poel met kraag van bloemen. Foto: M. Kordewinders

Stekjesmiddag. Wie wil er een stekje, een stekje, een stekje van...

Project Doornhoek. Patrijs speurt naar voedsaam zaad. Foto: M. Helmig

Plantenwerkgroep. Gevonden tweekleurig springzaad. Foto: Ton Hermans

Amfibieënwerkgroep: geelgerande watertor. Foto: M. Kordewinders

Hieronder de bijdragen van de werkgroepen:

Schoolgidsen, jaarlijkse activiteiten met scholen (Marja van Heijst):

Dit jaar organiseerde het IVN Veghel samen met de gemeente Veghel de Boomfeestdag in de Aa-broeken voor leerlingen van groep 8 (in totaal 4 groepen 8 in de Aa-broeken). Daar kregen de leerlingen een vragenlijst en konden ze een route lopen waar een aantal posten/marktkramen waren opgesteld. Hier konden ze antwoord vinden op alle vragen rondom bomen en het thema water. Een soort boomfeestdagmarkt. De wethouder gaf het startsein. Ze konden luisteren naar de sapstroom met een stethoscoop, wreven plaatjes van boomschors of -blad, keken naar dikke knoppen, dunne knoppen en knoppen die al mooie groene blaadjes lieten zien. Deze nieuwe opzet was zeer geslaagd en wordt volgend jaar herhaald. Ook in Erp hebben schoolgidsen samen met de gemeente op dezelfde manier gewandeld. Hier liepen ook 4 groepen 8 mee.

Tijdens de voorjaarswandeling in de Aa-broeken kwamen 212 leerlingen van groep zes struinen over de knuppelbrug om dit natte gebied te verkennen. Tijdens de activiteiten in mei en juni schepten de Schoolgidsen waterdieren in de Aa, bewonderden de insecten die onderweg werden gevonden en werden verrast door de bloemrijke weilanden. Mooi, de Aa-broeken, kom maar een keer terug met je ouders, gaven ze de kinderen mee als boodschap.

Een school konden we niet plaatsen, vanwege de grootte en het geringe aantal dagen dat zij konden wandelen. Deze school met 48 leerlingen heeft op een later tijdstip gewandeld aan de hand van een nieuw ontwikkelde route met vragen. Op deze manier kunnen we met minder gidsen wandelen.

Omdat het aantal gidsen afneemt en de belangstelling toeneemt hebben we het experiment van de Aa-broeken overgenomen, en eenzelfde wandeling opgezet voor het Geerbos. In het Geerbos is deze wandeling uitgetest door leerlingen van de Uilenbrink. Dit keer wandelden groepjes kinderen met ouders zelf door het gebied. Samen met een kaart, zoekkaarten en een beschrijving van het gebied konden zij zelf op ontdekkingsstocht. Alleen bij de insectentuin stonden schoolgidsen klaar voor vragen en uitleg. Iedereen was erg enthousiast. Op deze manier hoeven wij voorlopig geen scholen meer te weigeren, zoals de afgelopen jaren weleens gebeurde bij grote scholen als bijv. de Uilenbrink.

In 't Hurkske hebben de schoolgidsen van Erp, Boerdonk en Keldonk ook gewandeld in het voorjaar en najaar. Zo'n 100 leerlingen maakten een mooie wandeling in hun 'eigen' bos en ontdekten de natuur dichtbij huis.

Net voor de herfstvakantie gingen alle Schoolgidsen weer op pad. De groepen zes van de scholen van kern Veghel kwamen met 209 leerlingen in het Geerbos, waar de herfstbladeren mooi aan het kleuren waren. Tijdens de voorbereidingen hebben de Schoolgidsen extra aandacht besteed aan gallen. In eierdozen verzamelden de kinderen kastanjes, herfstbladeren en andere herfstschatten.

Amfibieënwerkgroep (Matty Meij)

Dit jaar stond vooral in het teken van de knoflookpad. Vroeg in het voorjaar zijn we gestart met het testen van de hydrofoons (onderwatermicrofoons) die we van het RAVON te leen hebben gekregen. Eerst droog oefenen in mijn buitenterrarium waarbij we het geluid van de roepende mannetjes via een in plastic ingepakte speaker onder water afspeelden, zodat we het geluid zeker zouden herkennen in de natuur. Daarna een aantal sessies in de poelen van

het Hurkske om de hydrofoons in de natuur te kunnen testen. Er bleek onder water een kakofonie aan geluiden te zijn, zo hoorden we onder water 'krekelgeluiden' en allerlei andere geluiden die duiden op levende wezens onder water. Na een heleboel gestuntel hadden we de juiste techniek onder de knie en kon het echte werk gaan beginnen.

Na een seintje van RAVON zijn we in april dagelijks tijdens de schemer en avond op pad gegaan om te luisteren. En ja hoor in 5 van de 8 poelen waar ze de afgelopen jaren zijn uitgezet, hebben we de knoflookpadjes kunnen horen roepen.

Op verzoek van RAVON hebben we daarna een aantal poelen in de omgeving van het Hurkske onderzocht op de geschiktheid voor de knoflookpad, en er zijn 5 poelen gevonden die ook geschikt zouden zijn, vooral 2 poelen bij particulieren vlak tegen de bosrand aan.

Ook hebben we 2 keer een onderzoek voor RAVON uitgevoerd om uit te zoeken hoe de larven reageren op de overgang van de laboratoriumsituatie naar de natuurlijke situatie. Hiertoe zijn er (begin april) in 4 poelen leefnetten geplaatst waar 30 larven in werden losgelaten. Aan ons de taak om ze een week lang te tellen en te voeren. De resultaten vielen landelijk gezien erg mee, er was 92% overleving. Bij ons was er 1 (zure) poel waar na 2 dagen al 60 % van de larven overleden waren, dit kwam waarschijnlijk door de zuurgraad. De conclusie was dat de overgang (met uitzondering van een enkele poel) redelijk was verlopen. Het vervolg was dat werd besloten om de knoflookpadlarven breed uit te gaan zetten en dus zijn er in 18 poelen knoflookpadden uitgezet, 13 poelen in het Hurkske en 5 poelen aan de rand ervan.

Het onderzoek is in mei nog eens herhaald maar dan met larven die tegen de metamorfose aan zaten, bij deze proef was er in het Hurkske een overleving van 100%. Gelijk met het vullen van de leefnetten zijn er in de meest geschikte poelen nog een flink aantal knoflookpadlarven uitgezet.

Natuurlijk hebben we ook weer meegeholpen bij het Udense poelenonderzoek en op Bedaf hebben we heikikkerlarven aangetroffen, die moeten we volgend seizoen nog nader onderzoeken omdat deze dieren daar nog niet eerder zijn waargenomen, en er wordt getwijfeld aan de geschiktheid van de biotoop van deze kikker. Ook zijn we weer in Veghel actief geweest en zijn er weer een aantal poelen onderzocht in het kader van de inventarisatie van de Veghelse poelen.

Het project Kamsalamander in Eerde is een beetje in het slop geraakt, maar in december is een mijlpaal bereikt toen de omgevingsvergunning voor de aanleg van een poel op het terrein van de familie Van de Ven is aangevraagd, volgend jaar volgt dan hopelijk het aanleggen van deze poel.

Werkgroep Veghels Landschap (Fer Kalis)

De Werkgroep Veghels Landschap is elke eerste zaterdag van de maand actief in het buitengebied met het knotten van bomen. De Nationale Natuurwerkdag van begin november is de traditionele start van het werkseizoen. Dit jaar hebben we geprobeerd met de gemeente afspraken te maken over het Ham-Havelt. De werkgroep wil alle knobomen die daar staan in beheer nemen, het geld dat de gemeente daarmee uit kan sparen zou ze dan in kunnen zetten voor meer natuurvriendelijk beheer van een aantal groenelementen. In de praktijk blijkt het toch moeilijk om tot harde afspraken te komen, aan de inzet van de werkgroep ligt het niet. Met een opkomst van 12 - 15 knotters per ochtend kan veel werk verzet worden. Voor degenen die regelmatig langs de Aa wandelen in het Ham-Havelt

Deelprogramma

!!! Let op: wijzigingen op de website (www.ivn-veghel.nl).

Vrijdagochtend wandeling

elke vrijdag 9.30-12.30
Vondelstraat
Pieter van den Berk 36 60 84

Scholenwerkgroep

boomfeestdag 16 maart; in mei en juni met
groep 6 op ontdektocht naar buiten
Hanneke Leenhouts 28 78 51
Marja van Heijst 35 40 47
Annette Roelands 35 39 19

Veghels Landschap (wilgenknotten)

november t/m maart
1e zaterdag v.d. maand
9.00-12.00
Fer Kalis 34 13 48

Amfibieën werkgroep

maart t/m juni
19.00-21.00
Matty Meij 35 00 91

Plantenwerkgroep

april t/m september
19.00 – t/m zonsondergang
Karin Koppen 21 02 16

Februari

Woensdag 17, ledenavond Leden
Sprokkelavond
20.00 - 22.00
Lidou van Beurden 36 57 12

Zondag 28, excursie Leden / Publiek
Lente lonkt
10.00 – 12.30
Peter van Beurden 36 57 12

Maart

Donderdag 10, ledenavond Leden
Jaarvergadering
20.00 - 22.00
Karin Koppen 21 02 16

Zaterdag 19, Leden / Publiek
Veghel Paasbest
informatie volgt op website
Fer Kalis 34 13 48

Woensdag 23, lezing Leden / Publiek
Belevenissen in Glibberig Amfibieënlend
(Jeanne Soetens en Bert Vervoort)
20.00 - 22.00
Lidou van Beurden 36 57 12

April

Vrijdag 8, lezing Leden
Bezoek Sterrenwacht Halley
(eigen bijdrage € 5)
19.30 – 22.30
Jacinta Zijlstra 36 47 28

Zondag 17, doorstapwandeling Leden / Publiek
Rondje Veghel
9.00 – 15.00
Fer Kalis 34 13 48

Donderdag 21, avondexcursie Leden / Publiek
Vogels in de Aa-broeken
19.30 - 21.30
Wolter Brongers 34 07 64

Mei

Zaterdag 21, overige activiteit * Leden / Publiek
Stekjesmarkt op de Natuurtuin
13.00 – 16.00
Pam Kalis 34 39 82

Woensdag 25, cursus Leden / Publiek
Korte cursus Grassen en Schijngrassen
Ton Hermans 21 02 16

Vrijdag 27, avondexcursie Leden
Nachtzwaluwen
20.00 - 23.00
Ton Hermans 21 02 16

Zaterdag 28, dagexcursie Leden / Publiek
Dagwandeling Rob
9.00 - 17.00
Rob Knechten 34 01 12

Juni

Zondag 5, excursie Leden / Publiek
Natuurlijk Eerde
10.00 – 12.30
Fia Fiers 36 69 50

Zondag 12, Leden / Publiek
Slootjesdag, kinderactiviteit
10.00 - 12.00
Pam Kalis 34 13 48

Zondag 19, fietsexcursie Leden / Publiek
Bloemen langs de Zuid-Willemsvaart
9.00 – 13.00
Karin Koppen 21 12 16

Zondag 26, dagexcursie Leden
Essche stroom/landgoed Bleijendijk
9.00 – 12.30
Jacinta Zijlstra 36 47 28

Grassencursus

Niet-leden € 15, leden IVN €10.
Aanmelden vóór 15 mei bij secretariaat@ivn-veghel.nl
25 - 5 Theorieavond schijngrassen
28 - 5 Ochtendexcursie schijngrassen
15 - 6 Theorieavond grassen
18 - 6 Ochtendexcursie grassen

Voor extra informatie zie blz. 8 in dit blad.

Amfibieënwerkgroep: overlevingstelling knoflookpadden. Foto: P.Otte

Werkgroep Landschapsbeheer. De knotploeg actief. Foto: Peter Otte

De oortjes gespitst en luisteren naar de knoflookpad. Foto: Peter Otte

Plantenwerkgroep. Zoeken en determineren in Ewijk. Foto: Ton Hermans

Krulhaarkelkzwam. Zomaar een mooie vondst. Foto: Ton Hermans

Knolribzaad, zo hoog. Plantenwerkgroep in Ewijk

zullen dat kunnen beamen. Op de laatste werkdag van 2015 is daar de 'Koning der Knotwilgen' keurig van zijn groot uitgroeide pruik ontdaan zodat hij weer jaren mee kan.

Insectentuin Geerbos (Pieter van Breugel)

We hebben een binnentuin en een buitentuin. De binnentuin ligt binnen het afgerasterde vierkant met drie poortjes. De rest is buitentuin en wordt veel extensiever beheerd. In het voorjaar hebben we daar met de zeis gemaaid. Er was bijna geen doorkomen aan, want de bramen hadden uitlopers van wel 5 meter gemaakt in één jaar tijd en die zijn lastig te verwijderen. In het hoge liesgras werden toch nog 6 lege nestjes van dwergmuizen gevonden. Tijdens de rest van het jaar zijn de paden af en toe gemaaid met onze eigen lichte bosmaaier. Die kan het ruige onderhoud niet aan. Ook zijn er regelmatig brandnetels uitgetrokken, tot rugbrekens toe. In de buitentuin ligt ook een akkertje dat we ingezaaid hadden, maar weinig bloeiends opleverde, ondanks dat het van 'onkruid' werd ontdaan. Het is te beschaduwd door hoge essen. Er waren verontrustend weinig konijnen afgelopen jaar. Een verklaring is er niet. Fazanten zaten zowel in de binnen- als buitentuin. Vaak twee bevriende mannetjes. Maar soms ook een gezinnetje met vier jonkies.

De binnentuin is de eigenlijke insectentuin met een grote variëteit aan bloeiende planten. Daarin is ook het afgelopen jaar weer hard gewerkt, vooral door Lidou van Beurden. Met resultaat, want de tuin stond er prachtig bij, waarbij tijd zich bijzonder mooi liet zien. Helaas leverde het gedeelte met eenjarige planten niet de verwachte bloei op. Mogelijk was het te lang te koud dit voorjaar.

Op 28 juni vierden we het 25-jarig bestaan van de insectentuin. Er was weer goed uitgepakt met een mooie kraam en de imkers droegen ook hun steentje bij. De belangstelling was niet erg groot, maar het was wel gezellig. In Veghel waren ook veel andere dingen te doen. De tuin kreeg van het bestuur van het IVN een rozenboog aangeboden! Hartelijk dank daarvoor.

De opmerkelijkste waarneming van dit jaar was de aanwezigheid op de bijenflats van 4 larven van de bijenwolfkever (*Trichodes apiarius*). Deze larven eten de inhoud van bijenestjes op. Het is niet waarschijnlijk dat er de afgelopen 50 jaar op andere plekken larven van deze kever zijn gezien in ons land. Deze larven en later 10 volwassen kevers stammen van een viertal in 2012 uitgezette dieren die ondergetekende in Uden had aangetroffen (meegenomen van de 44 exemplaren die daar werden gevonden, wat ook uniek was).

Verder waren er, zij het in geringe aantallen, de bekende bijtjes als rosse metselbij, ranonkelbij, grote klokjesbij, grote bladsnijder, grote wolbij en tronkenbij met de parasitaire wespen die gewone en kleine knotswesp worden genoemd. Een opmerkelijke soort was de kauwende metselbij (*Osmia leaiana*) die op knoepkruid vliegt en we al enkele jaren niet hadden gezien. Bijzonder was dat enkele keren grote roetbijen (*Panurgus banksianus*) werden aangetroffen, slapend in scherpe boterbloem. De soort is nieuw voor het Geerbos en het gedrag is bijzonder want deze bijensoort foerageert op gele composieten als havikskruid en leeuwentand. De zeldzame groenblauwe goudwesp *Chrysis indigotea* werd na vele jaren weer gezien. Bij welke andere wespensoorst deze parasiteert is nog steeds niet bekend.

Op het rijkbloeiende slangenkruid, op vingerhoedskruid en kattenstaart kwamen veel hommels af. Dat was een lust voor het oog.

Annie Oudendijk houdt wekelijks de zandpaden vrij van

begroeiing en daardoor konden er een flink aantal kleine zeefwespen (*Crabro scutellatus*) nestelen, die er vliegen in de grond stoppen. Op de 'Fazantenheuvel', zo genoemd omdat die vogels daar graag zandbaden nemen, nestelden zeer veel kleine spieswespjes (*Oxybelus*), die kleine vliegen vangen als voedsel voor hun larven.

Een nest van de gewone wesp (*Vespula vulgaris*) zat in de grond bij het poortje naar de opslagplaats. De werksters droegen steeds zandhapjes naar buiten om het nest uit te kunnen breiden. Op guldenroede komen altijd veel insecten foerageren. Bijzonder waren de Franse veldwespen (*Polistes dominula*), waarvan er enkele geparasiteerd werden door de waaivleugelige *Xenos vesparum*, die tussen de achterlijfsegmenten van de wesp naar buiten komt.

Op het gebied van vlinders was het geen bijzonder jaar. Enkele opmerkelijkheden werden gezien zoals de kolibrievlinder, veel landkaartjes in de zomerkleuren, nogal wat citroenvlinders op betonie, Sint-Jacobsvlinders en rupsen van grote koolwitjes. Verder waren er soorten als oranjepip, gehakkeld aurelia, dagpauwoog, atalanta, oranje zand-oogje, kleine vos, klein koolwitje, klein geaderd witje en muntvlindertje.

Bijzonder onder de vogels waren koekoek, boomklever, staartmees, sperwer en boomkruiper, groene specht en grote bonte specht.

Op het gebied van vliegen was de korte aanwezigheid van de slanke blaaskopvlieg (*Conops scutellatus*) op guldenroede heel opmerkelijk. Deze soort parasiteert op o.a. Duitse wespen (*Vespula germanica*) en is nog maar weinig in ons land aangetroffen.

Het was dus toch weer een bijzonder jaar in de insectentuin. Alle medewerkers hartelijk dank. We kunnen altijd nog handen gebruiken.

Cursussen (Fer Kalis)

Dit jaar zijn er veel cursussen gegeven. Allereerst is er serieus werk gemaakt van de bijscholing van Natuurgidsen. De vraag van afgestudeerde natuurgidsen was er al langer, men wilde na de lange intensieve gidsencursus regelmatig een bijscholingscursus. In samenwerking met de afdelingen waarmee de laatste natuurgidsencursus was georganiseerd (Oss, Bernheze, Landerd en Uden) is een Meerjarenprogramma uitgewerkt. Rini Kerstens neemt een belangrijk deel voor zijn rekening.

Daarnaast wordt er ook door anderen cursussen aangeboden. Vanuit IVN Veghel werd afgelopen jaar de cursus Planten determineren aangeboden onder leiding van Mark en Marja van Heijst. Er was veel belangstelling voor de cursus die maar één nadeel had, dat die te kort was. Er wordt inmiddels gewerkt aan een vervolgcursus.

Dit jaar ging nog een geheel nieuwe cursus van start, de Tuinreservatencursus. Een door Vroege Vogels en IVN landelijk uitgewerkte cursus om tuinen meer natuurvriendelijk in te richten. Tot verrassing van de docenten, Pam en Fer Kalis en een tuinarchitect, stroomde de cursus vol met enthousiaste IVN-leden, die veelal over een forse tuin beschikten en al een leven lang ervaring hadden met tuinieren. Gelukkig was iedereen heel leergierig en bereid van elkaar te leren.

In het kader van onze seizoenscursussen stond dit jaar de Zomercursus op het programma. Ook deze cursus werd tot het maximum gevuld met grote belangstelling uit omliggende IVN-afdelingen.

Vrijdagochtendwandeling (Pieter van den Berk)

Elke vrijdagochtend klokslag 9.30 verzamelen we op het kruispunt in de Vondelstraat. Er wordt gewandeld in de

omgeving van Moerkuilen, Sonse heide, Hazenputten, Geelders, Wijboschbroek, Slabroek, Maashorst, Esperloop, St Anna bosje, Kasteel Heeswijk, Venhorst en nog veel meer. Dus altijd binnen een straal van ongeveer 10 km om Veghel. De loopafstand is telkens ongeveer 5 km en we lopen in rustig tempo. Goed schoeisel is noodzakelijk, want een beetje modder wordt niet geschuwd. Er wordt stilgestaan bij de wondertjes van de natuur en geluisterd naar de experts in de groep m.b.t. bomen, vogels, insecten, paddenstoelen, natuurontwikkeling enz. Er is een pauze met eigen koffie of iets anders. Rond 12.00 uur is de groep terug in de Vondelstraat. De afspraken zijn kort, bondig en duidelijk: geen aan-/afmelding, het gaat altijd door, samen de autokosten betalen. En hopelijk wordt elke nieuweling op den duur lid van IVN.

Helaas zijn enkele 'oude rotten van het eerste uur' afgevalen vanwege hun conditie: Mia, Ad en Riet. Heel jammer. In de loop van 2015 hebben we de pers gebruikt om nieuwe aanwas te krijgen. Enkele mensen hebben hierop gereageerd en hebben eenmalig meegelopen. Maar jammer genoeg bleek het geen uitbreiding van de vaste kern.

Plantenwerkgroep (Karin Koppen)

Twee kilometerhokken in het Hurkse zijn geïnventariseerd: mooie en ook bekende soorten als Kruipend moerascherm, Moeraswolfsklauw, Kruipwilg zijn aangetroffen en het bos bood verder geen verrassingen. Totaal 159 soorten en de gegevens worden doorgegeven aan FLORON.

Meer spektakel op plantengebied was er te beleven tijdens een excursie naar het Hohndal in België. Soorten die in ons landje zeldzaam zijn, komen daar in redelijke aantallen voor: Zwartblauwe rapunzel, Zinkviooltjes, Echte judaspenning Een andere wat langere excursie was langs de oevers van de Waal, onder de verkeersbrug bij Ewijk met als hoogtepunt het Knolribzaad.

Het jaar is afgesloten met de Eindejaarsplantenjacht in het stadscentrum: welke planten bloeien nog in de laatste week van het jaar? Het lijstje telde ruim 40 soorten. De afsluiting van deze excursie en van het seizoen vond plaats in het café!

Gidsen (Fer Kalis)

De gidsen hebben ook dit jaar weer regelmatig een activiteit verzorgd van het jaarprogramma, gemiddeld 1 per maand. Het was prettig om te zien dat de nieuw afgestudeerde Natuurgidsen flink meededen o.a. door een wandeling in Eerde en de Nacht van de Nachtwandeling te organiseren. Beide wandelingen trokken trouwens een overweldigende belangstelling met veel deelnemers. Daarnaast werd door de nieuwe gidsen ook nog een speciale Halloween speurtocht georganiseerd met een zeer levensechte traktatie. Naast het reguliere jaarprogramma werden ook wandeling op aanvraag door de gidsen verzorgd.

Tentoonstellingen (Mia Rooijmans)

In 2015 zijn we 3 keer met ons tentoonstellingsgroepje eropuit getrokken. Op 28 juni tijdens de open dag van het Geerbos. Op 27 juli tijdens het Oogstfeest van de natuurtuin. En als laatste op 12 december bij de kerstmarkt in de Hertoghof, met deze activiteit hebben we een groot artikel gekregen in het Brabants Dagblad.

Wandelen met de cliënten van dagopvang de Donk (Mia Rooijmans)

In het voor- en najaar wandelen 6 vrijwilligers van het IVN met cliënten van de Donk, zij doen dit op maandag en donderdagmiddag. We wandelen dan met een aantal va-

riërend van 10 tot 15 personen. Er zijn mensen bij die nog goed zelfstandig kunnen lopen, cliënten die met een rollator lopen en enkelen zitten in een rolstoel.

Op donderdag gaan we altijd naar de natuurtuin waar vrijwilligers klaarstaan om ons met koffie en thee te verwennen. Op maandagmiddag gaan we naar het Geerbos.

Overige activiteiten:

Jaarprogrammacommissie

Jacinta Zijlstra is de jaarprogrammacommissie (Lidou van Beurden, Karin Koppen, Peter Otte, Marianne van Zeeventer) komen versterken. Deze commissie is eenmaal bij elkaar gekomen om het programma samen te stellen. Omdat niet iedere gids en spreker zich heel ver van tevoren wil vastleggen, wordt het jaarprogramma in 2 delen gemaakt.

Inrichten industrieterrein

De gemeente en ZLTO zijn in 2013 overeengekomen om de braakliggende percelen van industrieterrein Doornhoek door ZLTO in beheer te laten nemen en dan zouden er ook akkerranden aangeplant worden. Het project wordt gedragen door de Bijenvereniging Ambrosius, ZLTO en IVN en krijgt ondersteuning van Brabants Landschap. Uiteindelijk zijn de randen op 8 mei ingezaaid met behulp van subsidie (Provincie Noord-Brabant, Postcode Loterij en Brabants Landschap) met de bedoeling de omstandigheden voor de aanwezige patrijzen te verbeteren. Geconstateerd is dat in ieder geval één koppel patrijzen jongen heeft gehad.

Weidevogelbescherming

Registreren van nesten gaat tegenwoordig met de smartphone, via de website m.weidevogelbescherming.nl maar het kan ook met een speciale app. Komend voorjaar wordt bekeken welke methode de voorkeur heeft. Totaal zijn er 64 kievitsnesten, 12 wulpennesten en 3 scholekster-nesten gevonden. Vergeleken met vorig jaar geen slecht resultaat maar het uitkomstpercentage ligt wel veel lager dan vorig jaar namelijk 35% tegenover 60%. Hiervoor zijn allerlei oorzaken aan te voeren zoals predatie, weersomstandigheden en minder voedsel.

Bij Van Asseldonk en Jaspers worden zwaluwvoorzieningen aangebracht en wordt er een geluidsinstallatie bij gehangen om de zwaluwen te lokken. Ook zijn de palen waar de zwaluwlijnen aan bevestigd worden inmiddels geleverd. Verder komen er nog mussenkasten bij beide boeren te hangen. Tenslotte komt er nog een paneel waar bezoekers op kunnen zien welke voorzieningen er aangebracht zijn. Tom en Theo van de weidevogelgroep hebben in het voorjaar als gids gefungeerd tijdens een weidevogelexcursie van IVN Veghel. Dat was heel leuk om te doen en hopelijk is er een aantal mensen enthousiast gemaakt zodat ze in het voorjaar vrijblijvend eens met ons mee op pad willen gaan.

Het is de bedoeling dat alle weidevogelgroepen die onder het Brabants Landschap vallen ook op de website vermeld worden en daarmee wat meer zichtbaar zijn voor belangstellenden.

Geerbosdagboek

Zaterdag 24 oktober 2015

3 prachtige paddenstoelen (hertenzwammen) op een stronk, zomaar hier in ons Geerbos, dat moet op de foto! Sinds kort ben ik van plan zoveel mogelijk mijn eigen gemaakte foto's te gaan gebruiken, maar goede foto's maken is een vak apart en moet je vaak doen. 'Kiekjes' noem ik de mijne. Het gedoe met licht/donker, afstand, tijd enz., vraagt inzicht en geduld en ik heb geen van beiden. Dus togen Peter en ik naar de plaats van de paddenstoel, want mijn opnames leken nergens op. Mijn eerste les duurde meer dan een kwartier, even genoeg om de basis te bevatten. Ja, ik kijk wel naar de compositie op het schermje van wat ik opneem, maar voor de rest valt er nog veel te leren.

"Annie, we zijn al een paar uren bezig, kom je even uitrusten?" "Ja, ik kom!" was haar antwoord.

Het begon met de roep, bijna tegelijkertijd, van 2 spechten: de groene en de bonte. Daarna hoorden we een raar keelgeluid vanuit de lucht, het was een reiger, die net opsteeg uit het veld. Hij leek spierwit zo tegen de grijze hemel met zijn kromme nek en zijn snavel vooruit als een speer. Even later vloog een sperwer boven ons, hij werd door een kraai, tja ... weggepest! zouden wij zeggen en weer ietsje later werden we verrast door een tiental opvallend grote ganzen met grote zwarte vleugels - door ons van onderen gezien natuurlijk - , die, in een V vorm, traag en laag over het Geerbos vlogen. We waren er stil van. Hun luidruchtige roep was een lage en langgerekte 'gaaaaak'. Thuis opgezocht en ik kan er alleen maar Canadese ganzen (*Branta canadensis*) van maken. Wat zegt de Capitoool natuurgids Vogels, erover: de Canadese gans is een grote gans met een zwarte kop en hals en een kenmerkende 'kinband'. Hij is afkomstig uit Noord-Amerika maar is in veel delen van Noord-Europa ingeburgerd geraakt. Hij was oorspronkelijk een trekvogel, maar is nu grotendeels een standvogel geworden, afgezien van de jaarlijkse trek naar ruigebieden op rustige plekken. Leeft op meren, rivieren, moerassen, reservoirs en grasland; ook in stadsparken en riviermondingen. Geluid: laag, luid, trompetterend 'ah-ronk', stijgend op tweede lettergreep. Nest: met dons gevoerd kuilje op de grond, vaak op een klein eiland, soms in kolonie, 5-6 eieren, 1 legsel, april-juni. Voedsel: eet gras en graangewassen, eet ook sommige waterplanten. In een ander boek las ik dat hun vleugels van onderen zwart zijn.

Zo maakten we 4 belevingen mee in een half uurtje tijd.

Peter en Annemieke kwamen bijna tegelijkertijd binnen en na de koffie gingen we allen aan het werk. Peter nam de paden onderhanden en merkte op dat je beter om de week kon schoffelen en harken (1 week schoffelen en 1 week harken, i.p.v. elke week). Dit gaan we uitproberen!

De morgen vloog om. Zo rond de klok van 3, (blijkbaar gaan mensen op route op zaterdag rond die tijd) kregen we, voor ons doen, veel bezoekers o.a. 2 dames die we uitnodigden om even te gaan zitten, dat praat makkelijker. Ze luisterden heel aandachtig wat Peter te vertellen had. Later kwam een gezinnetje binnen, een volwassen zoon met zijn ouders. Vader had al verschillende keren een bezoekje willen brengen, maar het was er nooit van gekomen. Zij werden enthousiast over ons project, ze wilden alles weten over de bijtjes en de (insecten)tuin.

Terwijl Peter de leiding nam om hen het een en ander te vertellen, kon ik de planten, die ik van onze 'hofleverancier' Jeanne had gekregen, in de grond zetten nadat ik een stuk vrijgemaakt had van uitgebloeide en verdorde kruiden. Wilden ze blokken ophangen? "Jazeker, wij hebben stapels

Oefening baart kunst, Gewone hertenzwammen. Foto: Lidou van Beurden

Canadese gans. Foto: Martien Helmig

Staartmees. Foto: Ton Hermans

blokken hard hout" en met onze informatiefolder in de hand en een "zeker tot ziens" klommen ze tevreden op de fiets huiswaarts. Andere bezoekers keken alleen maar rond en gingen weer weg, niet iedereen heeft behoefte aan een praatje.

Jan kwam kijken hoe de heg erbij stond, (meestal een van zijn karweien hier) tja! de gemeente had die al laten knippen, wel fijn, het scheelt veel werk.

Zaterdag 31 oktober 2015

Toen ik vanmorgen in het Geerbos aankwam zat een roodborstje heel demonstratief op een paaltje: Kijk mij! Ik ben er ook nog! 'Ja ik zie jou echt wel', riep ik hem toe, "laat je lied maar eens goed horen want jij maakt het mooiste vogelgeluid dat ik ken!"

Om maar eens in herhalingen te vallen ... weer een domper: een grote hond en ook nog een kleinere hond, zijn overal aan het banjeren geweest, met duidelijke sporen op paden en op het veldje achter de bank, grrrrrrrrr!

De komende tijd moet er veel gebeuren voor de winter invalt, dus gingen Annie en ik gauw aan de slag. We wilden planten verzetten, maar eerst moest een stukje vrijgemaakt worden van oude verdorde gewassen. Gerard W. hielp mee, zo schoot het lekker op.

Matty ging verder met het snoeien van de flink doorgegroeide vlierstruiken. Met zijn kleinzoon was hij er al eerder mee bezig geweest. Met de takken verhoogde hij het niveau van de takkenmijt.

Het werd warmer en ik moest zelfs mijn jas en trui uittrekken. Tijdens de pauze genoten we, Peter, Matty, Annemieke, Gerard W., Annie en ik, van ons zonnetje. Actuele gebeurtenissen passeerden de revue, ieder had zijn eigen standpunt en we waren het met elkaar eens dat de wereld flink aan het veranderen was. Of we daar zo blij mee moeten zijn? Laten wij maar genieten van het kleine om ons heen, dat geeft rust en het leventje van en in het Geerbos is daar een voorbeeld van. (Ik zou bijna zeggen: Amen!)

Het bekertje van Gerard kon niet omvallen noch weggeblazen worden, hij had het geklemd tussen de 2 boomstronktafeltjes Dat deed me denken aan kruisbekken die noten of dennenappels in boomspleten klemmen om het zaad eruit te pikken..

Annemieke werkte op haar knieën om de ongewenste planten te verwijderen tussen de Betonies. In de vrijgekomen ruimtes kon ik daarna de Betoniezaden van dit jaar, door het zand mengen.

Tot 2x toe, verjoeg ik per ongeluk een late dagpauwoog, hij viel gewoon niet op ondanks zijn kleuren. Waar zou hij hier de winter doorbrengen?

De grote bonte specht moest heel dichtbij zijn, 'pjiët-pjiët' klonk zijn felle korte roep en een winterkoninkje, ook in de buurt, nam even de tijd om zich uitgebreid te laten horen. De vlieren zijn kaal, de Gelderse roos heeft ook zijn blaadjes verloren, de rode bessen hangen nog en het zal wel even zo blijven. Men zegt dat de vogels ze niet lusten en ze alleen maar eten als er niets anders is. Sommige populieren hebben nog volop goudgele blaadjes, ze wapperen door een briesje en glinsteren in de zon. Daar kunnen Annie en ik tijdens onze pauzes zo van genieten!

Zaterdag 21 november 2015, Geerboswerkdag

2 weken geleden vloog een groepje van 7 staartmezen van wilg naar wilg, bolletje met een dun stokje, meer is het niet, maar je weet 't meteen. Binnen 5 minuten waren ze weer vertrokken, helaas. Je hebt niet eens tijd om een fototoestel te pakken. Het was toen zo warm dat we in onze T-shirts

liepen ... en een week later, vorige week dus, kon je je dat al niet meer voorstellen, we zaten te bibberen van de kou. Annie en ik toonden elkaar onze 'dooie' vingers, zij 3 en ik 2. Door flink te wrijven probeerden we ze weer rood te krijgen en daarna dienden de hete mokken koffie meteen als hand(ver)warmers. Hè, dat deed ons goed en daardoor leek de oploskoffie nog lekkerder dan anders!

Peter O. bracht toen plantjes die we meteen met die van Jeanne de grond in zetten. Zo bleven we in beweging.

Maar vanmorgen was het ook koud, een extra trui was echt niet overbodig.

Je zou kunnen zeggen dat er om het kwartiertje de Geerbosers kwamen binnendruppelen en de kou en later de regen gingen trotseren. Annie, Pieter, Annemieke, Margriet, Fer, Gerard W., Matty en Mia. We gingen snel aan het werk ... Pieter en Fer trokken de uitgebloeide planten uit de akker. Annemieke en Margriet gingen in het zand wroeten, Gerard ruimde een stapel afval op en verplante een vuilboom (sporkehout) die ergens anders in de weg stond. Matty snoeide wat aan bomen en kortwakte vlieren. Van tevoren had hij een paar nestkastjes opgehangen. Mia sloot de rij, ze stapte van haar fiets, emmer achterop, fietstassen gevuld met doeken, borstels, zeep, een grote fles warm water stak er bovenuit. "Oh, de borden zien er niet zo vies uit!", riep ze mij toe, het eerste bord dichtbij bekijkend.

Ze ging naast Annie zitten, die alvast iets warmes ging drinken om de kou te verdrijven. Matty bracht een lekkere appeltaart mee voor bij de koffie, daar bleef geen kruimel van over. Mijn peperkoek kon deze keer in zijn verpakking blijven.

Jammer dat het later ging miezeren, maar de karweien waren gelukkig bijna allemaal gedaan en het werd tijd om de Geerboswerkdag af te sluiten.

Annie en ik bleven achter, wij wilden verder met onze taken.

Toen ik zo tegen half-6, na het vertrek van Annie, naar huis wilde, was het al donker, de lantarentjes van het laantje brandden nog niet op sterkte, de felle lichten van de sportvelden die ook het Geerbos verlichten, gingen uit, het bladerdek op de weg was zo dik dat ik de randen ervan niet goed kon onderscheiden, de miezerige regen was even opgehouden. Even fladderden wat wintervlinders voor mijn autolichten. Nog tot 21 december en dan kunnen we weer gaan genieten van het lengen der dagen ...

Zaterdag 28 november 2015

Vandaag maar een kort berichtje ...

Fazant opgejaagd door loslopende hond.

2 grote vogels (nee, geen buizerds, maar wat dan wel?) achternagezeten door een groepje kauwen.

Annie en ik zijn flink opgeschoten met ons werk.

Zaterdag 12 december 2015

De kauwen maakten veel lawaai vandaag, ze waren erg onrustig, wat was er toch aan de hand? Meestal horen wij ze pas zo tegen het einde van de middag als ze van ergens vandaan komen en weer hun nesten of rustplaatsen opzoeken in de populieren hier vlakbij.

Tijdens een korte heriepauze, begon een kraai te kraaien. Het leek wel een teken voor de kauwen om massaal te gaan krijzen. (Tja, wat roepen kauwen? Ze brengen een lelijk geluid voort en als ze zo met z'n allen een concert geven, is dat niet prettig om te horen). Maar toch ... waarom waren ze niet weg en waarom zo'n herrie?

Eindelijk leek de rust een beetje teruggekeerd te zijn, daardoor hoorden we tonen van andere vogels. Het roodborstje ging Annie steeds achterna terwijl ze aan het harken

was, ze hoefde zich maar om te draaien en hop! daar verdween het weer!

Ze vond op een paar bontgekleurde eikenbladeren, knalrode appelgallen en kleinere galletjes met ribbeltjes. Ze maakte er een tentoonstellinkje van op een van de zitstammetjes.

Een vreemd geluid deed Annie en mij opkijken: een dof getik tegen de oude stam van een wilg... en plotseling vloog, met snelle korte slagen, een zwarte vogel (een duif?) weg. De schorsen van de oude knotwilgen, hangen bijna los aan de stam. Soms treffen we stukken ervan op de grond, spontaan losgeraakt. In de binnenkant krioelt 't van pissebedden en hier en daar zie je plakken witte schimmels. En heel af en toe ontdek je ook een duizendpoot die bliksemsnel maakt dat hij weg komt.

We kregen koude voeten, een mokje hete bouillon hield ons warm, we bleven zoveel mogelijk in beweging. Annie ontdekte, onder het drinken, een vogeltje dat steeds heen en weer vloog tussen de verdorde stengels van de gulden roede. Heel langzaam, kwam ik dichterbij, het bleek een pimpelmeesje te zijn. Het vloog plotseling weg, jammer!

Zaterdag 19 december 2015

Het was 11.00 uur en Annie was er nog niet, toch niet ziek? Gelukkig niet, wist ik na een telefoontje, ze had vandaag andere bezigheden. Maar toch, het geeft je een vreemd gevoel als je zonder je Geerbosmaatje aan het werken bent. Haar gereedschap die ik bij de bank klaargezet had, kon weer op z'n plaats.

De kale bomen lieten het geluid van de snelweg goed door. Jonge fietsers hoorde je al van verre aankomen met hun geroep en geschreeuw. En een helikopter vloog hoog boven het Geerbos. Je zag dwars door de heg, wandelaars heen en weer lopen, meestal met hond. Een koetsier leidde zijn paard en wagen tussen de versperringen van de weg. Ik bleef kijken hoe hij dat voor elkaar zou krijgen en verwachtte niet dat het zou lukken. Het duurde even, maar het ging! Vandaag begon ik met de Fazantenheuvel, geen plantjes, niets magerop groeien, want het is aangelegd voor de bijtjes en wespjes. En inderdaad er hebben gedurende de zomer, spieswespjes ingenesteld. Daarna snoeide ik de tijm, mijn handen roken zo heerlijk en later ging ik, zonder handschoenen, in de aarde wroeten. Handschoenen zijn een belemmering als je tuiniert, vaak kom ik thuis met zwarte nagels, rouwranden, zeiden ze vroeger.

Er vielen van en tussen de planten 2 rupsjes, 1 groene (koolwitje?) en 1 grijsbruine (uiltje?). Groene blaadjes zijn er genoeg voor ze, misschien overleven zij de winter en zien we ze als vlinders over een aantal maanden rondfladderen. Tot mijn verrassing kwam Annie, tegen het einde van de middag, toch nog even een kijkje nemen. Zij had onderweg een grote V van luidruchtige ganzen gezien, vertelde ze. Samen liepen we langs onze werkplekken, ondertussen babbelend over koetjes en kalfjes.

Het begon donker te worden en Annie vertrok weer.

Even waren de kauwen heel onrustig, een buizerd was blijkbaar even te dichtbij gekomen en de rust was daarna weergekeerd. Een fazant vloog, zoals altijd met veel kabaal, een berk in om veilig te zijn in de nacht. Spoedig volgde een tweede in een andere boom, ietsje verderop.

De kale populieren tekenden zich zwart af tegen de donkerblauwe hemel, een halve maan stond hoog aan de hemel achter het dunne waas van een wolk.

Nog even langs de perken lopen, hier en daar een grasje uittrekken en plannetjes maken voor de volgende werkdag. Normaal ging ik hier met een voldaan gevoel weg, veel gewerkt, goed opgeschoten, je zag de resultaten, maar nu

Stuitergal. bron:<http://users.ugent.be>

Appelgal. Foto: Wim de Kort

was het even anders. Een gevoel van triestigheid maakte zich van mij meester. Kwam dat doordat het jaar afliep? of doordat het afgelopen jaar zo supersnel voorbij was gegaan? of doordat de dagen steeds korter worden? óf miste ik de bloemen en de bijtjes ...!?!

Tot de lente in het Geerbos en groetjes van Lidou.

Hauwen, Hauwkes

Vruchten, zaden ... het blijft lastig ?!

Herfst-Sprokkels 2015

De redactie van 'Sprokkels', in de persoon van Peter van Beurden, vroeg in de laatste editie, No 108 pagina 23, 'Hauwen, hauwkes of hauwtjes. Van welke plant?'

Het was het bijschrift bij een foto. Die foto kwam van mij. Dus het antwoord op de laatste vraag is niet zo moeilijk: op de foto zijn vruchten te zien van de stinkende gouwe, *Chelidonium majus*.

Stinkende gouwe = zwaluwkruid

De stinkende gouwe is een plant van voedselrijke, matig droge, omgewerkte grond, die zeker bekend is vanwege het oranje melksap dat bij breken of kneuzen vrijkomt.

Chelidonium komt mogelijk van het Griekse 'chelidon' = zwaluw. De plant bloeit vanaf het moment dat de zwaluw na de winter weer in ons land arriveert totdat de herfsttrek is aangebroken en de vogel weer zuidwaarts vliegt.

Geneesmiddel bij het behandelen van wratten en likdoorns, bij maag- en darmklachten, bij geelzucht en oogklachten. Met die laatste heilzame werking houden andere namen voor het kruid verband: ogenklaar, schellekruid.

Mogelijk houdt de geslachtsnaam *Chelidonium* dan ook verband met die brede heilzame werking: 'coeli donum' = geschenk van de hemel!

Fruit en Groenten

De andere vraag van Peter betreft de vruchten.

Een van mijn stokpaardjes: wanneer heb je te maken met vruchten, wanneer met zaden. En welke verschillende typen vruchten onderscheiden we?

In ons gewone taalgebruik zijn we heel warrig.

Fruit en groenten. Wanneer spreken we van fruit? Appels, peren, pruimen, kersen, druiven, bananen, eetbare, smakelijke vruchten. Fruit !

Hoewel, van appels en peren eten we de bloembodem. De vrucht -het klokhuis- gooien we weg.

En hoe zit het dan met komkommers en tomaten? Groenten!

Maar het zijn vruchten, die we met 'huid en haar' opeten. Dus toch fruit?!

Bessen, kruisbessen, bramen en aardbeien worden in de tuinbouw gerekend tot 'kleinfruit.' Vruchten dus?

Ook van aardbeien eten we de vruchten op. Het zijn die kleine 'pitjes' op het roodglanzende oppervlak van het 'zomerkoninkje.' Maar het gaat bij het eten van de aardbei niet om die kleine, harde dingen. Het is de rode, vlezig, sappige, smakelijke bloembodem die aardbeien zo lekker maakt. De vruchtjes gaan 'en passant' mee, het is zo'n gedoe om ze er eerst allemaal af te peuteren.

Vruchten en Zaden

Ook natuurminnaars hanteren het begrip vrucht lang niet altijd correct. Met name komt het nogal eens voor dat vruchten zaden worden genoemd. En toch, zo ingewikkeld is het niet. We onderscheiden bij de zaadplanten naakt- en bedektzadige planten.

Bij de naaktzadigen -naaldbomen en schubdragers- liggen de zaden (tamelijk) 'open en bloot' geklemd tussen schubben van een kegel.

Bij bedektzadige planten liggen de zaden binnen in de vrucht. De bedektzadige planten hebben geen naalden of

Stinkende gouwe, bloemen. Foto: Rini Kerstens

Stinkende gouwe; vruchten. Foto: Rini Kerstens

Gevleugelde vruchten van een berk. Foto: Rini Kerstens

De peulen van brem. Foto: Rini Kerstens

schubben, maar 'echte' bladeren.
Een eikel is een vrucht, een appelpitje is een zaad.

Vruchtjes !!

Moeilijker wordt het bij de paardenbloem, de els en de berk. En toch, het zijn bedektzadige planten. Dus de zaden kunnen niet 'open en bloot' zichtbaar zijn!

Het pluus van de paardenbloem is vruchtpluis. Aan de onderkant 'hangt' een ... vruchtje! (met daarin een zaadje). Uit de rijpe elzenproppen komen ... vruchtjes met daarin een zaadje.

De rijpe berkenkatjes bestaan uit schubbige structuren en ... gevleugelde vruchtjes (met daarin een zaadje).

Je moet je eigenlijk altijd eerst afvragen of je met een naaktzadige of een bedektzadige plant te maken hebt en vervolgens door die bril naar de 'vruchten en zaden' kijken. Dan kan het eigenlijk niet mis.

Hauwkes?

En om het dan nog meer ingewikkeld te maken: er bestaan veel verschillende typen vruchten: besvruchten, doosvruchten, splitvruchten, nootjes, graanvruchten, peulen, hauwen, hauwtjes

Peulen zijn de vruchten van de vlinderbloemige planten (lupine, brem, bonen, klaver). Het zijn droge, openspringende vruchten, die gevormd worden uit één vruchtblad. Ze springen open langs buik- en rugnaad, ze hebben geen tussenschot.

In het Brabants heten 'peultjes' -een lente-erwtentras met zachte schil (*Pisum sativum* var. *saccharatum*)- 'hauwkes' (uitspreken met lange au).

De stinkende gouwe behoort niet tot de vlinderbloemigen. De vruchten zijn dus geen peulen en ook geen hauwkes.

Hauwen of Hauwtjes?

Hauwen en hauwtjes zijn de vruchten van kruisbloemigen (koolsoorten, pinksterbloem, raket, herderstasje, judaspenning).

Droge, met twee kleppen openspringende vruchten, gevormd uit twee vruchtbladen. De vrucht bestaat uit twee hokjes (loculi), gescheiden door een tussenschot. De zaden zitten met een navelstreng vast in de vrucht.

Als de vrucht is opengesprongen en de zaden zijn verspreid, blijft het bleke tussenschot over.

Als de vrucht van de kruisbloemige meer dan 3x zo lang is als breed, dan spreken we van een hauw (pinksterbloem, raket, koolzaad, herik).

Is de lengte van de vrucht minder dan 3x de breedte dan spreken we van een hauwtje (herderstasje).

De stinkende gouwe behoort niet tot de kruisbloemigen. En ook al lijken de vruchten er op het eerste gezicht op, het zijn géén hauwen.

Wat dan wel?

Wat voor vruchten heeft de stinkende gouwe dan wel?

De uiterlijke vorm doet denken aan een hauw, het openspringen in twee kleppen is ook zoals bij een hauw. Maar het zijn vruchten zonder tussenschot, de zaden zitten er los in. Bij rijpheid vallen de twee kleppen af. De zaden blijven achter aan een raamljst (die doet bij oppervlakkige beschouwing wel even wat denken aan een tussenschot, maar bestaat slechts uit een 'draad').

Het hoge woord moet er dan nu toch maar uit: de vruchten van de stinkende gouwe zijn hauwachtige doosvruchten!

Rini Kerstens

Herderstasje: bovenaan nog gesloten hauwtjes, onderaan tussenschotjes van de opengesprongen hauwtjes. Foto: Rini Kerstens

Geopende vrucht stinkende gouwe, o.a. is de raamljst te zien.

Wat is het IVN?

Het IVN wil de natuur in al haar kleur en veelvormigheid onder de aandacht van mensen brengen en daardoor bijdragen aan de verwonderingen en het respect voor al het leven rondom ons.

Daarom is onze zelfgekozen lijfspreuk:

In Voor Natuur

Het IVN Veghel is aangesloten bij de landelijke Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie in Amsterdam.

Wat biedt het IVN Veghel?

Voor belangstellenden organiseert het IVN nu al 35 jaar, cursussen, tentoonstellingen, wandelingen en fietstochten in en rondom Veghel. Voor leden en donateurs staan ook wandelingen in nabijgelegen natuurgebieden en verenigingsavonden met diverse natuurthema's op het programma. De overige activiteiten vinden plaats in werkgroepverband:

Werkgroep / activiteit / Contactpersoon / telefoon

Amfibieën:

Matty Meij35 00 91

Geerbos/insectentuin:

Pieter van Breugel36 27 53

Planten:

Karin Koppen21 02 16

Schoolgidsen:

Hanneke Leenhouts.....28 78 51

Annette Roelands.....35 39 19

Marja van Heijst.....35 40 47

Veghelse Vogelaars:

Wolter Brongers.....34 07 64

Weidevogelgroep Boerdonk:

Tom van Lieshout..366255 / 06 51769185

Veghels Landschap:

Fer Kalis34 13 48

Tentoonstelling:

Mia Rooijmans36 29 77

Infoblad:

Maria Kordewinders(0492) 46 33 83

Ledenactiviteiten:

Lidou van Beurden36 57 12

Vrijdagochtendwandelinggroep:

Pieter van den Berk36 60 84

Wandelen met De Donk:

Mia Rooijmans36 29 77

Wilt u actief worden in het IVN?

Dan bent u welkom als lid. Het lidmaatschap kost € 23,00 per jaar en voor huisgenootleden € 11,50 per jaar. Overmaken op rekeningnr. NL09INGB 0004 1542 71. Nadere inlichtingen of aanmelden bij het secretariaat IVN Veghel Antoniusstraat 11, 5469 EV Keldonk of secretari-

aat@ivn-veghel.nl

Wilt u het IVN Veghel ondersteunen?

U bent van harte welkom als donateur (minimum € 11,50 per jaar).

Overmaken op rekeningnr. NL09INGB 0004 1542 71. U krijgt dan het jaarprogramma toegezonden en vier keer per jaar het verenigingsblad Sprokkels met nieuws en verhalen over de natuur in en rondom Veghel.

Afmelden ? Voor 1 december van het lopend jaar bij het secretariaat

In het nummer van IVN-info leest u onder andere over: alles waar u in verwondering verslag van doet om anderen van uw belevenissen mee te laten genieten.

Kopij inleveren voor het lentenummer 110

Tot 15 april (lieft eerdere!)

Redactieadres:

Maria Kordewinders-van den Tillaar

Geluckweg 4

5469 NA Boerdonk

Telefoon:0492 - 46 33 83

E-mail: kordewinders@home.nl

Foto's en tekeningen zijn ook héél welkom.

Actueel: wandeling vanuit het AZC of juist de Sprokkelavond?

